



**Elias Hyväri**

**POPULISMIN KÄSITE TALOUSTIETEESSÄ**

Kandidaatintutkielma

Kauppätieteet

Huhtikuu 2020

# SISÄLLYS

<b>1 JOHDANTO</b> .....	<b>3</b>
<b>2 DEMOKRATIA</b> .....	<b>6</b>
<b>2.1 Downsian demokratiamalli</b> .....	<b>6</b>
2.1.1 Äänestyskäyttäytyminen kaksipuoluejärjestelmässä .....	6
2.1.2 Äänestyskäyttäytyminen monipuoluejärjestelmässä.....	7
<b>2.2 Besleyn ja Coaten edustuksellisen demokratian malli</b> .....	<b>8</b>
2.2.1 Äänestyskäyttäytyminen .....	9
2.2.2 Poliittinen päätöksenteko .....	10
<b>3 POPULISMI</b> .....	<b>11</b>
<b>3.1 Kansa ja eliitti</b> .....	<b>11</b>
<b>4 VASEMMISTOPOPULISMI</b> .....	<b>13</b>
<b>4.1 Vasemmistopopulismi Latinalaisessa Amerikassa</b> .....	<b>13</b>
4.1.1 Acemoglun, Egorovin ja Soninin malli .....	14
4.1.2 Klassinen ja uusi populismi .....	17
<b>4.2 Vasemmistopopulismien taustatekijät</b> .....	<b>18</b>
<b>5 OIKEISTOPOPULISMI</b> .....	<b>19</b>
<b>5.1 Taloudellinen nationalismi</b> .....	<b>19</b>
<b>5.2 Oikeistopopulismien taustatekijät</b> .....	<b>20</b>
<b>6 KRITIIKKIÄ</b> .....	<b>23</b>
<b>7 YHTEENVETO</b> .....	<b>25</b>
<b>LÄHTEET</b> .....	<b>28</b>

## 1 JOHDANTO

Opinnäytetyön aihe on populismi taloustieteellisestä näkökulmasta tarkasteltuna. Populismilla tarkoitetaan tässä opinnäytetyössä politiikassa esiintyvää populismia sen kaikissa muodoissa. Populismi on löyhästi määritelty termi, joka on tutumpi esimerkiksi sosiologiassa ja politiikantutkimuksessa kuin taloustieteessä. Monet taloustieteilijät viittaavatkin politiikantutkija Cas Mudden (2004) esittämään populismin määritelmään, jonka mukaan populismin keskeinen osa on se, että populistiset toimijat sanovat edustavansa kansaa joitakin muita vastaan. Usein näitä muita ovat esimerkiksi korruptoituneet poliitikot tai muut kansan jokapäiväisestä elämästä vieraantuneet eliitin jäsenet. Dornbusch ja Edwards (1991) tarkentavat määritelmää. Heidän mukaansa populistiset poliitikot ovat historiallisesti turvautuneet ekspansiiviseen makrotalouspolitiikkaan parantaakseen taloudellista tasa-arvoa. Tätä politiikkaa on rahoitettu alijäämäisillä budjeteilla ja kiinnittämättä huomiota taloudelliseen tasapainoon, mikä on johtanut toistuviin makrotaloudellisiin kriiseihin. Acemoglu, Egorov ja Sonin (2013) mukailevat omassa määritelmässään Dornbuschin ja Edwardsin määritelmää. Acemoglun ym. mukaan populistiset hallinnot valitsevat poliittisia toimia, jotka saavat kannatusta huomattavalta väestönosalta, mutta ovat lopulta ristiriidassa kyseisen väestönosan taloudellisten intressien kanssa. Dornbusch ja Edwards sekä Acemoglu ym. viittaavat kuitenkin tutkimuksissaan Latinalaiseen Amerikkaan, missä taloudellinen epätasa-arvo ja suuret tuloerot ovat yleisiä.

Opinnäytetyön tarkoituksena on luoda tiivis katsaus olemassaolevaan populismia käsittelevään taloustieteelliseen kirjallisuuteen ja selvittää, miten populismi määritellään taloustieteellisessä kontekstissa. Opinnäytetyössä pyritään selvittämään, mikä on taloustieteellinen näkemys ilmiöstä nimeltä populismi, mitkä ovat populismin syyt ja seuraukset sekä minkälaisissa olosuhteissa populismia esiintyy. Patenaude (2019) esittää, että populismi on demokraattisen järjestelmän sisällä syntyvä ilmiö. Patenauden mukaan populismi on ilmiö, joka mahdollistaa uusien poliittisten jakolinjojen syntymisen nykyajan sosiaalisten kriisien ympärille. Jotta populismin määrittelemisen olisi mielekästä on ensin syytä määritellä olosuhteet, joissa populismi esiintyy, eli demokraattinen järjestelmä. Populismien suosion syy voi kuitenkin olla myös demokraattisten instituutioiden heikkous (Dornbusch &

Edwards, 1991), joten täydellisen demokraattiset olosuhteet eivät ole edellytys populismin esiintymiselle.

Downs (1957) esitti keskeisen taloustieteellisen demokratiamallin, jonka mukaan kaikki hallitukset pyrkivät maksimoimaan poliittisen kannatuksensa. Malli olettaa, että hallittava maa on demokraattinen ja siellä järjestetään säännöllisesti vaaleja, joissa uudelleenvalituksi tuleminen on kulloinkin vallassa olevan hallituksen päätavoite. Downsien mukaan vaaleissa valituksi tuleminen on myös oppositiopuolueiden tavoite. Downsien mallin keskeinen osa on, että vaaleissa eniten ääniä saanut puolue on yksin vallassa koko vaalikauden ajan, joten vallassa olevalla puolueella on perustuslain puitteissa rajaton toimintavalta. Besley ja Coate (1997) esittävät vaihtoehtoisen demokratiamallin, jonka eduksi he näkevät sen, että heidän mallinsa mahdollistaa edustuksellisen demokratian normatiivisen tutkimisen. Besleyn ja Coaten mallissa edustuksellinen demokratia nähdään kolmivaiheisena pelinä. Ensimmäisessä vaiheessa kaikilla äänestäjillä on mahdollisuus asettua itse ehdolle, mutta ehdolle asettumisesta aiheutuu kustannuksia. Toisessa vaiheessa äänestetään voittaja ehdokkaiden joukossa, joka kolmannessa vaiheessa valitsee jonkin toteutettavan poliittisen toimen. Besleyn ja Coaten malli eroaa Downsien mallista siten, että vaalivoittajan päämäärä ei ole uudelleenvalinta, vaan hänelle itselleen optimaalisen poliittisen toimen valinta. Besleyn ja Coaten mukaan vaalivoittaja ei uskottavasti voi sitoutua valitsemaan itselleen haitallista poliittista toimenpidettä, koska peliteoreettisesti vaalivoittajan ei kannata täyttää itselleen haitallisia lupauksia.

Populismin taloustieteellinen tutkimus on alkanut viimeistään 1990-luvulla, jolloin tutkittiin erityisesti Latinalaisessa Amerikassa esiintyvää populismia (ks. Dornbusch & Edwards, 1991). Aihe on noussut uudestaan esille 2010-luvulla tapahtuneen poliittisen kehityksen myötä ja monet tutkijat nostavat esimerkeiksi tästä kehityksestä Trumpin vaalivoiton vuonna 2016 sekä brexit- kampanjan (Margalit, 2019; Patenaude, 2019; Rodrik, 2018). Taloustieteellinen populismia käsittelevä tutkimus käsittelee enimmäkseen Latinalaisessa Amerikassa esiintyvää vasemmistopopulismia sekä Euroopassa ja yhdysvalloissa esiintyvää oikeisto- ja vasemmistopopulismia (ks. Colantone & Stanig, 2019; Dornbusch & Edwards, 1991; Margalit, 2019). Opinnäytetyössä populismi jaotellaan oikeisto- ja

vasemmistopopulismiin sekä tutkitaan niiden välisiä eroja sekä yhteneväisyyksiä. Acemoglun ym. (2013) mukaan oikeistopopulismi on vasemmistopopulismiin tapaan eliitinvastaista, mutta siihen liittyy jokin oikeistolainen agenda tai painotus.

Populismi on siis ajankohtainen joskin suhteellisen tuore tutkimusaihe taloustieteessä. Opinnäytetyön tavoitteena on selkeyttää populismin käsitettä taloustieteen kontekstissa ja tutkia mitkä tekijät taloustieteen näkökulmasta ovat tärkeimpiä populismia selittäviä tekijöitä. Rodrik (2018) korostaa globalisaation aiheuttaman taloudellisen epävarmuuden merkitystä populismin suosiolle, kun taas Margalit (2019) korostaa kulttuurisia tekijöitä, kuten suhtautumista maahanmuuttoon.

## 2 DEMOKRATIA

### 2.1 Downsian demokratiamalli

Anthony Downs (1957) esitti erään keskeisimmistä demokratiaa kuvaavista taloustieteellisistä malleista. Downs olettaa mallissaan, että jokainen hallitus toimii demokraattisissa oloissa ja pyrkii maksimoimaan poliittisen kannatuksensa tasaisin väliajoin pidetyissä vaaleissa. Mallin toinen oletus on, että vaalit voittanut puolue muodostaa hallituksen yksin ja saa täyden vallan perustuslain asettamissa rajoissa. Hallitus ei mallin mukaan saa rajoittaa poliittisia oikeuksia, eikä vaikeuttaa muiden puolueiden viestimistä äänestäjille. Yksinkertaisimmassa muodossaan malli olettaa, että äänestäjät tekevät äänestyspäätöksensä kahden puolueen väliltä, eli kyseessä on kaksipuoluejärjestelmä.

#### 2.1.1 Äänestyskäyttäytyminen kaksipuoluejärjestelmässä

Koska Downsian (1957) demokratiamallin mukaan jokainen hallitus pyrkii maksimoimaan poliittisen kannatuksensa, on hallitukselle tärkeää löytää poliittisten toimien ja äänestyskäyttäytymisen välinen yhteys. Malli olettaa äänestäjien tekävän äänestyspäätöksensä rationaalisesti eli he äänestävät puoluetta, jonka politiikka takaa heille korkeimman utiliteetin, eli suurimman mahdollisen hyvinvoinnin tason. Utiliteettia kuvaa mallissa utiliteettitulon käsite. Utiliteettitulolla Downs tarkoittaa äänestäjän vaalikauden aikana hallituksen toimista kokema hyötyä. Jotta Downsian asettama rationaalisuuden ehto toteutuisi, äänestyskäyttäytymiseen vaikuttavat vain ne poliittiset toimet tai lupaukset, jotka tulevat äänestäjän tietoon ennen äänestyspäivää.

Äänestäjän äänestyspäätös Downsian mallin mukaan kiteytyy kaavoihin (1) ja (2).

$$E(U_{t+1}^A) - E(U_{t+1}^B)$$

(1)

$$(U_t^A) - E(U_t^B)$$

(2)

missä  $U$  = äänestäjän todellinen tai odotettu utiliteetti,

$A$  = vaalikaudella  $t$  vallassa oleva puolue,

$B$  = vaalikaudella  $t$  oppositiossa oleva puolue,

$E$  = muuttujan odotettu arvo.

Kaava (1) kuvaa tilannetta, jossa äänestäjä vertailee keskenään hallitsevan puolueen ja oppositiopuolueen seuraavalla vaalikaudella harjoittaman politiikan tuottamaa odotettua hyvinvoinnin tasoa. Rationaalinen äänestäjä äänestää puoluetta, joka tuottaa hänelle korkeimman odotetun hyvinvoinnin tason. Kaavan (2) mukaan äänestäjä vertaa hallitsevan puolueen tuottamaa hyvinvoinnin tasoa nykyisellä vaalikaudella oppositiopuolueen tuottamaan odotettuun hyvinvoinnin tasoon. Tämä on mielekkäämpi tapa vertailla puolueita keskenään, koska vallassa oleva puolue suoriutuu tulevaisuudessa todennäköisesti keskimäärin samalla tavalla kuin nykyisellä vaalikaudella. Tämän takia rationaalinen äänestäjä käyttää myös saatavilla olevaa tietoa puolueen nykyisestä suoriutumisesta. Äänestämisen tarkoitus on kuitenkin valita hallitus tulevalle vaalikaudelle, joten äänestäjän tulee ottaa huomioon sekä nykyhetki että tulevaisuus. (Downs, 1957.)

### 2.1.2 Äänestyskäyttäytyminen monipuoluejärjestelmässä

Downsin demokratiamalli kuvaa myös äänestyskäyttäytymistä monipuoluejärjestelmässä. Monipuoluejärjestelmän tapaus on muuten sama kuin kaksipuoluejärjestelmän, mutta monipuoluejärjestelmässä äänestäjä valitsee hallituspuolueen kanssa vertailtavan puolueen monen eri oppositiopuolueen joukosta. Rationaalinen äänestäjä valitsee oppositiopuolueista sen, jonka toimista seuraava odotettu hyödyn taso on kaikkein korkein. Äänestäjä vertailee hallituspuoluetta kaavoissa (1) ja (2) esitetyillä tavoilla. Monipuoluejärjestelmän tapauksessa äänestäjän on otettava huomioon myös muiden äänestäjien odotettu toiminta. Mikäli

äänestäjän preferoimalla puolueella on realistiset mahdollisuudet voittoon, äänestäjä äänestää kyseistä puoluetta. Mikäli äänestäjän preferoiman puolueen voittomahdollisuudet ovat olemattomat, äänestäjä äänestää toiseksi parasta vaihtoehtoa estääkseen vähiten preferoimansa puolueen voiton. Tulevaisuusorientoitunut äänestäjä voi myös äänestää preferoimaansa puoluetta vaikka kyseisen puolueen voittomahdollisuudet olisivat hyvin pienet. Näin toimiessaan äänestäjä signaloi puolueelle, että sen ajamalla politiikalla on kannatusta. Tällöin puolueen ajama politiikka pysyy äänestysvaihtoehtojen joukossa myös tulevaisuudessa. (Downs, 1957.)

## **2.2 Besleyn ja Coaten edustuksellisen demokratian malli**

Besley ja Coate (1997) esittävät Downsian (1957) mallille vaihtoehdon. Besleyn ja Coaten malli olettaa, että äänestäjät äänestävät joukostaan ehdolle asettuneen edustajan, joka valitsee seuraavalla periodilla harjoitettavan politiikan. Toinen mallin kannalta tärkeä oletamus on, ettei valituksi tullut edustaja voi uskottavasti sitoutua harjoittamaan itselleen haitallista politiikkaa, koska valintatilanteessa hyötyä maksimoiva toimija valitsee itselleen edullisimman toimen. Kolmanneksi Besley ja Coate olettavat, että jokainen äänestäjä voi asettua ehdolle, mutta ehdolle asettuminen aiheuttaa kustannuksia. Besleyn ja Coaten mallin perusrakenne on kolmivaiheinen peli. Ensimmäisessä vaiheessa jokainen äänestäjä päättää joko asettua tai olla asettumatta ehdolle. Toisessa vaiheessa äänestetään ehdolle asettuneiden joukosta voittaja, joka kolmannessa vaiheessa valitsee seuraavalla periodilla harjoitettavan politiikan. Koska ehdokas ei Besleyn ja Coaten mukaan voi sitoutua itselleen haitalliseen politiikkaan, äänestäjät valitsevat ehdokkaansa näiden poliittisten mieltymysten sekä poliittisen taitavuuden perusteella. Besleyn ja Coaten mallissa ehdokkaiden tavoite on siis tulla valituksi jotta he voivat harjoittaa haluamansa kaltaista politiikkaa tai estääkseen epämieluisan ehdokkaan voiton, kun taas Downsian mallissa puolueiden ainoa tavoite on maksimoida saamansa kannatus ja siten päästä valtaan. Mallien välillä on siis perustavanlaatuinen eroavaisuus. Toinen ero mallien välillä on se, että Besleyn ja Coaten malli kuvaa edustuksellista demokratiaa kun taas Downsian mallissa ei oteta kantaa päättäjien henkilöllisyyteen.



Molemmissa malleissa äänestäjät pyrkivät maksimoimaan oman utiliteettinsa sekä äänestävät strategisesti.

### 2.2.1 Äänestyskäyttäytyminen

Yhteisö koostuu  $N$  kansalaisesta, joita merkitään  $i \in N = \{1, \dots, N\}$ . Jokaisen ehdokkaan valinta tuottaa muille tietyn utiliteetin, jota merkitään  $V^j(x_i^*, i)$ . Tämä tarkoittaa kansalaisen  $j$  utiliteettia mikäli ehdokas  $i$  valitaan. Oletetaan, että ehdokkaat ovat  $\ell \subset N$ . Jokainen kansalainen voi päättää äänestää ketä tahansa ehdokkaista  $\ell$  tai pidättäytyä äänestämästä. Kansalaisen  $j$  äänestyspäättös on  $\alpha_j \in \ell \cup \{0\}$ . Jos  $\alpha_j = i$ , kansalainen  $j$  äänestää ehdokasta  $i$  ja mikäli  $\alpha_j = 0$ ,  $j$  ei äänestä ollenkaan. Oletetaan, että äänestäjien odotukset ehdokkaiden toimista ovat oikeat ja äänestäjät äänestävät strategisesti. Äänestäjän  $j$  äänestyspäättös  $\alpha_j$  on siis paras mahdollinen vastaus muiden äänestäjien äänestyspäätöksiin. Kansalaisen  $j$  äänestyspäättös on esitetty kaavassa (3).

$$\alpha_j^* \in \arg \max \left\{ \sum_{i \in \ell} P^i(\ell, (\alpha_j, \alpha_{-j}^*)) v_{ji} \mid \alpha_j \in \ell \cup \{0\} \right\}$$

(3)

missä  $\alpha_j^*$  = kansalaisen  $j$  äänestysstrategia,

$P^i$  = ehdokkaan  $i$  todennäköisyys tulla valituksi,

$v_{ji}$  = kansalaisen  $j$  utiliteetti edustajan ollessa  $i$ ,

$\alpha_{-j}^*$  = muiden äänestäjien äänestysstrategiat.

Kaavan mukaan äänestäjä maksimoi oman utiliteettinsa äänestämällä ehdokasta, jolla on parhaat mahdollisuudet tulla valituksi ja jonka politiikka on kyseiselle äänestäjälle mieluisinta. Äänestäjä voi myös äänestää itselleen epämieluisista ehdokasta estääkseen vielä epämieluisamman ehdokkaan voiton. Mikäli kaikki ehdokkaat ovat yhtä epämieluisia voi äänestäjä jättää äänestämättä. Tilanteessa, jossa kaksi tai useampi

ehdokas on äänestäjälle yhtä mieluisa, äänestäjä äänestää sitä, jolla on parhaat mahdollisuudet voittaa. (Besley & Coate, 1997.)

### 2.2.2 Poliittinen päätöksenteko

Edustuksellisen demokratian mallissa vaalit voittaneen edustajan päätöksenteko on esitetty kaavassa (4)

$$x_i^* = \arg \max_x \{V^i(x, i) | x \in \mathcal{A}^i\}$$

(4)

missä  $i$  = vaalit voittanut ehdokas,

$\mathcal{A}^i$  = kansalaiselle  $i$  mahdolliset poliittiset toimet,

$x$  = valittava poliittinen toimi,

$V^i(x, i)$  =  $i$ :n utiliteetti, kun hän valitsee toimen  $x$ .

Valittu edustaja  $i$  maksimoi oman utiliteettinsa kaavassa (4) esitetyllä tavalla, eli hän valitsee itselleen mahdollisista poliittisista toimista sen, joka tuottaa hänelle itselleen suurimman mahdollisen utiliteetin. Edustajan utiliteetti kasvaa myös siitä, että hän on tullut valituksi eikä siten joudu luovuttamaan päätöksenteko-oikeutta jollekulle toiselle. (Besley & Coate, 1997.)

### 3 POPULISMI

Eräs usein taloustieteessäkin käytetty populismin määritelmä on politiikantutkija Mudden vuonna 2004 esittämä. Perinteisesti populistinen politiikka on nähty yksinkertaisten ratkaisujen tarjoamisena monimutkaisiin ongelmiin. Populismiin on myös liitetty tunteisiin vetoava puhetapa, opportunistinen äänien kalastelu sekä lyhytnäköisyys. Vaikka nämä määritelmät ovat laajalle levinneitä ja niillä on intuitiivista selitysvoimaa, ovat ne tutkimuksellisesti ongelmallisia. On vaikea määritellä tunteellisen ja rationaalisen ero sekä erottaa opportunistinen äänien kalastelu rehellisestä politiikanteosta. Määritelmästä tekee ongelmallisen myös se, että usein tunteisiin vetoavat vaalilauseet ovat osa myös vakiintuneiden puolueiden politiikkaa oikealta vasemmalle. (Mudde, 2004.)

#### 3.1 Kansa ja eliitti

Akateemisessa tutkimuksessa populismin määritelmien kirjo on yhtä lailla laaja, mutta keskeinen yhdistävä piirre on kansan ja eliitin tematiikka. Populismi on siis ilmiö, joka liittyy kansan ja eliitin välisiin suhteisiin. Mudde (2004) määrittelee populismin ideologiaksi, jossa yhteiskunnan katsotaan pohjimmiltaan jakautuvan kahteen homogeeniseen keskenään vihamieliseen ryhmään: puhtaaseen kansaan sekä korruptoituneeseen eliittiin. Populistisen ideologian mukaan politiikan tulisi olla kansan yleisen tahdon ilmentymä. Näin määritellyllä populismilla on kaksi vastakohtaa: elitismi ja pluralismi. Elitismi on ideologisesti populismin peilikuva, eli elitistit haluavat politiikan heijastavan eliitin tahtoa. Elitismiä ja populismia yhdistää samanlainen kaksijakoinen maailmankuva. Pluralismi kiistää sekä populismin että elitismin sisältävän homogeenisuuden oletuksen. Pluralistit katsovat yhteiskunnan koostuvan useista heterogeenisistä ryhmistä ja yksilöistä, joiden toiveet ja tavoitteet eroavat usein perustavanlaatuisesti. (Mudde, 2004.)

Vaikka populismi onkin ideologia, ei se ole älyllisesti yhtä johdonmukainen kuin esimerkiksi liberalismi tai sosialismi. Populismin keskeinen koossapitävä käsite on kansa. Eliitin käsittekin syntyy sen suhteesta kansaan, jolle eliitti on vastakohta. Koska Populismin ainoa keskeisin ajatus on kansan tahdon toteuttaminen, on populismi liitettävissä hyvin erilaisiin poliittisiin ohjelmiin ja ideologioihin kuten

kommunismiin, nationalismiin tai sosialismiin. Populismiin voidaan siis katsoa olevan ennemminkin moralistinen kuin ohjelmallinen ideologia ja siihen liittyy mustavalkoinen maailmankuva. Koko yhteiskunta on jaettavissa ystäviin ja vihollisiin, eivätkä vastakkaisen mielipiteen edustajat ole vain eri mieltä vaan pahoja. (Mudde, 2004.)

## 4 VASEMMISTOPOPULISMI

### 4.1 Vasemmistopopulismi Latinalaisessa Amerikassa

Dornbusch ja Edwards (1991) kuvailevat erityisesti Latinalaisessa Amerikassa esiintyvää vasemmistopopulismia. He havainnoivat, että Latinalaisen Amerikan valtiot päätyvät kerta toisensa jälkeen populististen poliitikoiden haltuun, jotka ajavat ekspansiivista talouspolitiikkaa ja pitävät valuutan arvoa keinotekoisesti korkealla varallisuudenjako- sekä kasvunvauhdittamistarkoituksessa. Näiden kokeilujen tuloksena on yleensä ollut käsistä riistäytynyt inflaatio, reaali-palkkojen tippuminen sekä talouden epätasapaino jota pyritään korjaamaan IMF:n (kansainvälinen valuuttarahasto) johtamien vakautusohjelmien avulla. Tällaista kasvua korostavaa sekä inflaation ja alijäämän haittoja väheksyvää suhtautumistapaa talouteen kutsutaan taloudelliseksi populismiksi. (Dornbusch & Edwards, 1991.)

Dornbusch ja Edwards (1991) esittävät taloudellista populismia kuvaavan teorian. Teorian ensimmäinen oletus on, että populistiset poliitikot ja äänestäjät ovat turhautuneita vallitseviin taloudellisiin olosuhteisiin, jotka ovat todennäköisesti seurausta talouden vakauttamisy yrityksistä. Hidas talouskasvu tai jopa lama luovat kysyntää uudentalaiselle talouspolitiikalle äänestäjien keskuudessa. Teorian toinen oletus on, että populistiset poliitikot hylkäävät vallitsevan konservatiivisen talouspoliittisen paradigman, johon kuuluu alijäämän välttäminen. Populistiset poliitikot ajavat teorian mukaan ekspansiivista talouspolitiikkaa ja pitävät alijäämää vaarattomana. Teorian kolmas oletus on, että populistiset ohjelmat koostuvat kolmesta osa-alueesta: elvyttäminen, varallisuuden uudelleenjakko sekä talouden rakenteen muuttaminen. Suuret reaali-palkkojen korotukset ovat tyypillisiä populistisille ohjelmille. Palkankorotusten siirtyminen hintoihin pyritään estämään, mutta vaikka inflaatio kasvaisi, ei valuuttaa devalvoida, koska sen uskotaan heikentävän elintasoja. (Dornbusch & Edwards, 1991.)

Populistiset talousohjelmat voidaan jakaa neljään vaiheeseen: kasvuvaihe, pullonkaulavaihe, hyperinflaatiovaihe sekä vakautusvaihe. Kasvuvaiheessa makrotaloudelliset ohjelmat näyttävät tuottavan juuri toivotunkaltaisia tuloksia: reaali-palkat nousevat, kysyntä kasvaa eikä inflaatio tuota vaikeuksia. Koska

kotimainen tuotanto ei ehdi sopeutua kasvaneeseen kysyntään, varastot tyhjenevät ja maahantuonnin osuus kasvaa. Lisääntynyt tuonti kustannetaan vararahaston avulla tai keskeyttämällä velkojen maksu. Pullonkaulavaiheessa talouteen syntyy pullonkauloja osittain kotimaisten tuotteiden kysynnän voimakkaan kasvun vuoksi ja osittain tuontitavaran saatavuuden heikkenemisen vuoksi. Kasvuvaiheessa kulutetut varastot muodostavat pullonkaulan, koska varastoja pyritään uudelleentäyttämään. Devalvaatio sekä ulkomaankaupan sääntely olisivat perinteisiä ratkaisuja tässä tilanteessa. Pullonkaulavaiheelle on tyypillistä korkea inflaatio sekä paheneva budjettialijäämä. Hyperinflaatiovaiheessa kulutustavaroista on puutetta ja inflaatio riistäytyy käsistä. Alijäämäinen kauppatase aiheuttaa valuuttapaon. Budjettialijäämä pahenee entisestään pienenevien verotulojen sekä kasvavien tukikustannusten vuoksi. Hallitukset pyrkivät tässä vaiheessa vastaamaan epäsuotuisaan kehitykseen leikkaamalla tukia ja devalvoimalla valuuttaa. Tästä seuraa reaali-palkkojen lasku, jolloin hallituksen asema muuttuu epävakaaaksi. Vakautusvaiheessa uusi hallitus pyrkii vakauttamaan talouden, yleensä IMF:n johtaman vakautusohjelman avulla. Täten on saavuttu jälleen lähtötilanteeseen. Koko viitekehyksen lähtökohtana on, että jaksottaisesti toistuvat populistiset talouskokeilut johtavat lopulta reaali-palkkojen laskuun sekä inflaation kiihtymiseen, jolloin taloutta on pyrittävä vakauttamaan vakautusohjelman avulla. Tämä puolestaan tarkoittaa tiukkaa talouskuria sekä hidasta kasvua. Populistiset talousohjelmat näyttävät siis vahingoittavan juuri heikompituloisi, joita ohjelman oli tarkoitus auttaa. (Dornbusch & Edwards, 1991.)

#### 4.1.1 Acemoglun, Egorovin ja Soninin malli

Acemoglu, Egorov ja Sonin (2013) esittävät Dornbuschin ja Edwardsin (1991) teorian muodollisemmin. Acemoglu ym. käyttävät populismista mm. Mudden (2004) esittämää määritelmää. Mudden määritelmän mukaan populistit käyttävät aggressiivista retoriikkaa, jonka mukaan populistit puolustavat kansan etuja rikasta eliittiä vastaan. Acemoglun ym. malli kuvaa populistista politiikkaa Dornbuschia ja Edwardsia mukaillen siten, että populistisia poliittisia toimia ovat ne, jotka ovat vasemmistolaisempia kuin mediaaniäänestäjän poliittiset näkemykset, mutta saavat silti kannatusta huomattavalta väestöosalta. Syitä siihen, että poliitikot valitsevat populistisia poliittisia toimia sekä saavat niiden ansiosta poliittista kannatusta, ovat korkeat tuloerot sekä heikot poliittiset instituutiot. Heikot poliittiset instituutiot

antavat rikkaalle eliitille mahdollisuuden korruptoida valtaapitävät poliitikot. Poliitikot saattavat myös syyllistyä poliittiseen petokseen, jossa he peittävät omaa korruptoituneisuuttaan tai piilotettua oikeistolaista agendaansa puhumalla perinteisesti vasemmistolaisina pidetyistä teemoista kuten varallisuuden uudelleenjaosta, mutta ajavat kuitenkin valtaan päästyään rikkaamman väestöosan etuja. Tämän takia poliitikolla, joka ei ole korruptoitunut tai erityisen oikeistolainen, on kannustin käyttää populistista retoriikkaa sekä ajaa vasemmistolaisempaa politiikkaa kuin mediaaniäänestäjän poliittiset näkemykset. Täten poliitikko signaloi ettei ole korruptoitunut tai oikeiston edustaja. Mallin taustalla on mm. Besleyn ja Coaten (1997) esittämä edustuksellisen demokratian malli. Poliitikon utiliteetti kasvaa sekä itselleen mieluisan poliittisen toimen valitsemisesta että virassa pysymisestä, kuten kaavassa (4) esitetään. Maltillinen poliitikko valitsee täten populistisen toimen näyttääkseen ettei ole oikeistolainen tai korruptoitunut. Oikeistolainen poliitikko valitsee itselleen mieluisista vasemmistolaisemman poliittisen toimen pysyäkseen virassaan. 0 merkitsee mediaaniäänestäjän poliittista näkemystä. Oikeistolaiselle poliitikolle tai rikkaalle mieluisin politiikka on oikeistolaisempaa kuin mediaaniäänestäjän. Tätä merkitään  $b > 0$ . Signaloidakseen, ettei ole korruptoitunut tai oikeistolainen, poliitikko saattaa valita populistisen poliittisen toimen  $x < 0$ . (Acemoglu ym., 2013.)

Acemoglun ym. (2013) malli olettaa, että väestö koostuu kolmesta kansanryhmästä: rikkaasta eliitistä, köyhästä enemmistöstä sekä joukosta poliitikkoja. Malli olettaa edelleen, että poliittinen järjestelmä on olemassa kaksi vaalikautta joilla vallassa on yksi poliitikko, joka valitsee toteutettavan poliittisen toimen. Tässä malli nojaa Besleyn ja Coaten (1997) edustuksellisen demokratian malliin. Molemmissa malleissa päättäjää on vain yksi, jonka äänestäjät valitsevat sillä perusteella, kenen vallassaololla on suotuisimmat vaikutukset kunkin äänestäjän utiliteettiin. Kansalaisen utiliteetti riippuu siitä, onko hän köyhä vai rikas. Utiliteetin muodostuminen on esitetty kaavoissa

$$u_i(x_1, x_2) = u^r(x_1, x_2) = -\sum_{t=1}^2 (x_t - \gamma^r)^2$$

(5)

mikäli kansalainen on rikas ja

$$u_i(x_1, x_2) = u^m(x_1, x_2) = -\sum_{t=1}^2 (x_t - \gamma^m)^2$$

(6)

mikäli kansalainen on köyhä

missä  $u_i$  = kansalaisen i utiliteetti,

m = maltillinen,

r = oikeistolainen tai rikas,

$x_t$  = vaalikaudella t toteutettava poliittinen toimi,

$\gamma$  = kansalaiselle mieluinen poliittinen linja.

Kaavasta havaitaan, että äänestäjät reagoivat voimakkaan negatiivisesti poliittisiin toimiin, jotka ovat ristiriidassa heidän mieltymyksiensä kanssa, koska poliittisen toimen poikkeaminen äänestäjän mieltymyksestä laskee kyseisen äänestäjän utiliteettia eksponentiaalisesti. (Acemoglu ym., 2013.)

Korruptoituneen poliitikon utiliteetti muodostuu yhteiskunnan hyvinvoinnista, jota merkitään  $U$ :lla, viranhallinnasta saatavasta ylimääräisestä utiliteetista  $W$ , mahdollisesta lahjuksesta  $B$  sekä lahjuksen vastaanottamisesta koituvasta kustannuksesta  $K$ . Kustannus muodostuu muun muassa kiinnijäämisen mahdollisuudesta. Poliitikko painottaa yhteiskunnallista hyvinvointia suhteessa lahjuksesta saatavaan hyötyyn kertoimella  $\alpha$ . Tämä on esitetty kaavassa

$$u(x_1, x_2) = \sum_{t=1}^2 \{\alpha U_t + W + (B_t - K)\}.$$

(7)



Kaavassa oletetaan, että poliitikko on virassa kaudella  $t$ . Lahjuksen antajat kuuluvat mallin mukaan johonkin eturyhmään. Koska rikkaalla eliitillä on paremmat taloudelliset mahdollisuudet toteuttaa lahjontaa, on todennäköistä että lahjuksenantajat kuuluvat eliittiin. (Acemoglu ym., 2013.)

Korruptio on ongelma yhteiskunnallisella tasolla, koska korruptoituneet poliitikot valitsevat poliittisia toimia, jotka ovat kauempana mediaaniäänestäjän näkemyksistä kuin rehellisten poliitikkojen valitsemat. Korruptio siis siirtää toteutettavaa politiikkaa kauemmas yleisesti hyväksytystä. Mikäli korruptio on asymmetristä, eli lahjuksenantajat tulevat yksipuolisesti toiselta poliittiselta laidalta, on seurauksena populismi. Poliitikko pyrkii siis signaloimaan rehellisyyttään sillä, että ajaa politiikkaa, joka on vastakkaista korruptoituneiden poliitikoiden ajamaan. Mallilla voidaan siis kuvata sekä oikeisto- että vasemmistopopulismia vaikka mallin pohjana toimii Latinalaisen Amerikan vasemmistopopulismia kuvaamaan luotu teoreettinen viitekehys. (Acemoglu ym., 2013.)

#### 4.1.2 Klassinen ja uusi populismi

Populismi Latinalaisessa Amerikassa on jaettavissa karkeasti kahteen osaan: klassiseen sekä uuteen. Klassisen populismin aikakausi sijoittuu aikaan ennen 1990-lukua. Uuden populismin aikakauden katsotaan alkaneen 1990-luvulla. Molempien aikakausien populismille tyypillisiä piirteitä ovat vahvat sekä karismaattiset johtajat, jotka ajavat epätavanomaista politiikkaa. Toisaalta voidaan myös ajatella, etteivät karismaattiset johtajat ole varsinaisesti populismin piirre, mutta karismaattiset johtajat voivat helpottaa populistien valtaannousua (Mudde, 2004). Poliitiikan päämääränä on usein varallisuuden uudelleenjakoa. Dornbusch ja Edwards (1991) loivat klassisen populismin viitekehysten, joka on kuvattu luvussa 3.1. Klassinen populistijohtaja pääsi usein valtaan epädemokraattisten keinojen avulla. Klassisten populistien valtakausi myös päättyi usein väkivaltaiseen vallankaappaukseen. Uusi populismi eroaa tässä suhteessa suuresti klassisesta. Uutta populismia edustavat populistit nousevat valtaan ja hallitsevat demokraattisissa oloissa. (Edwards, 2019.)

Uusi populismi seuraa pääpiirteissään Dornbuschin ja Edwardsin (1991) esittämää viitekehystä, mutta yksityiskohdissa on eroja. Uutta populismia edustavat kokeilut

eivät useimmiten johda hyperinflaatioon, eivätkä ne useimmiten pääty nopeasti eskaloituvaan kriisiin. Uudelle populismille on tyypillistä kestävämmällä tahdilla kasvava valtionvelka sekä hitaasti kasvava tyytymättömyys hallintoa kohtaan. Uuden populismin piirre on myös lähes äärimäinen nationalismi sekä globalisaation vastustaminen. Tästä esimerkki on Brasilian presidentti Bolsonaro, joka kieltäytyi vuonna 2019 ulkovaltojen avusta Amazonin alueen metsäpalojen hallinnassa. (Edwards, 2019.)

Klassisissa populismissa hallitukset tyypillisesti turvautuvat ekspansiiviseen rahapolitiikkaan. Uudessa populismissa hallitukset turvautuvat valuuttasääntelyyn, ulkomaisten yritysten kansallistamiseen, protektionistiseen kauppapolitiikkaan tai muuhun sääntelyyn ohjatakseen tuloja tietyille kansanosalle. Nämä toimet vaikuttavat negatiivisesti sijoittajien sijoitushalukkuuteen sekä nostavat riskipreemiota. (Edwards, 2019.)

#### **4.2 Vasemmistopopulismin taustatekijät**

Vaalidatan perusteella näyttää siltä, että tuloeroilla on merkittävä vaikutus vasemmistopopulististen puolueiden kannatukseen Latinalaisessa Amerikassa. Euroopassa samaa yhteyttä ei havaittu, mutta valtiontalouden leikkaukset kasvattivat vasemmistopopulististen puolueiden suosiota Euroopassa ja vastaavasti laskivat oikeistopopulististen puolueiden suosiota. Latinalaisessa Amerikassa tiukan taloudenpidon ja leikkausten vaikutus oli päinvastainen kuin Euroopassa. Reaalitulojen lasku ja taantumet kasvattivat vasemmistopopulistien suosiota Euroopassa. Deflaatiota kokevissa maissa populismin suosio on yleensä ottaen korkeempaa. Myös suuret luonnonrikkaudet lisäävät populismin suosiota. Luonnonrikkauksien vaikutus populismin suosioon johtuu siitä, että populistit voivat ostaa kannatusta lupaamalla käyttää luonnonvaroista saatavia varoja erilaisiin infrastruktuuri- tai sosiaaliturvahankkeisiin. Huomionarvoista on, että äänestäjät reagoivat tällaiseen kannatuksen ostamiseen samalla tavoin sekä euroopassa että Latinalaisessa Amerikassa (Stankov, 2018.)

## 5 OIKEISTOPOPULISMI

### 5.1 Taloudellinen nationalismi

Toisen maailmansodan jälkeen Euroopan taloudellinen järjestelmä on perustunut taloudelliseen ja poliittiseen liberalismiin. Kaupan rajoitusten purkaminen sekä monenkeskiset sopimukset yhdistettynä kotimaisen kasvun tukemiseen ja taloudellisten puskurien keräämiseen taloudellisten shokkien varalta olivat sodanjälkeisen talousjärjestelmän keskeisiä piirteitä. Monet läntisen Euroopan maat loivat sodan jälkeen laajat sosiaaliturvajärjestelmät. Näitä toimia ajoivat valtavirtapuolueet niin oikeistossa kuin vasemmistossakin. Sodanjälkeisen talousjärjestelmän kestävyys on kuitenkin joutunut epäilyksen alaiseksi 1990-luvun alun laman jälkeen. Luottamus hallitusten kykyyn luoda kasvua ja kerätä puskureita taloudellisten shokkien varalle on rapautunut tasaisesti rikkoen liberaaliin talousjärjestelmään liittyvän yhteiskuntasopimuksen. Yhteiskuntasopimus perustui oletukseen, että talousjärjestelmä luo hyvinvointia koko yhteiskunnalle, eikä vain jollekin kansanryhmälle tai luokalle. Tämä on luonut kannatusta uusille, usein populistisille, poliittisille liikkeille ja puolueille. (Colantone & Stanig, 2019.)

1990-luvun jälkeen erityisesti Euroopassa esiintyneet populistiset liikkeet ja puolueet ovat yleisesti pitäneet yllä oikeistolaisia- ja nationalistisia teemoja. Kyseiset liikkeet ja puolueet ajavat matalampaa tuloverotasoja ja suhtautuvat epäilevästi hyvinvointivaltioon ja ylikansallisiin organisaatioihin kuten Euroopan unioniin, WTO:hon sekä YK:hon. Eurooppalaisia 1990-luvun jälkeisiä oikeistopopulistisia liikkeitä yhdistää niin sanottu taloudellinen nationalismi, joka on kolme elementtiä yhdistävä poliittinen ohjelma: (1) eristäytyminen, (2) taloudellinen konservatismi ja (3) nationalistinen narratiivi, jonka keskiössä on usein maan hallinnan takaisinottaminen (Colantone & Stanig, 2018). Eristäytymispolitiikalla pyritään vetoamaan työväenluokkaan, joiden työpaikkoja globalisaatio mahdollisesti uhkaa. Taloudellinen konservatismi ja muut oikeistolaiset teemat vetoavat keskiluokkaan. Nämä kaksi hyvin erilaista ryhmää sitoutetaan toisiinsa nationalistisella narratiivilla. Nationalistiseen narratiiviin kuuluu kansallinen itsemääräämisoikeus, perinteisten moraaliarvojen puolustaminen sekä perinteisen kansallisen elämäntavan puolustaminen. (Colantone & Stanig, 2019.)

## 5.2 Oikeistopopulismin taustatekijät

Taloudellisella globalisaatiolla tarkoitetaan kansainvälisen kaupan esteiden purkamista, kasvavia ulkomaisia sijoituksia ja pääomaliikkeiden kontrollin keventämistä (Margalit, 2008). Stolperin ja Samuelsonin teoreeman mukaan globalisaatio yleisesti kasvattaa yhteiskunnan kokonaishyvinvointia, mutta globalisaation vaikutukset etenkin matalapalkka-aloilla työskenteleviin voivat olla negatiivisia (1941).

Globalisaatio on järjestelmä, jossa lähtökohtaisesti syntyy voittajia ja häviäjiä. Tyypillinen esimerkki häviäjistä ovat tehdastyöläiset, jotka menettävät työpaikkansa tuontituotteille. Vaikka globalisaatio saattaa synnyttää kokonaishyvinvoinnin nousua yhteiskunnassa ovat sopeutumiskustannukset korkeat. Toinen voittajia ja häviäjiä synnyttävä ilmiö on teknologinen kehitys. Työntekijät, joiden kyvyt ovat yhteensopivat uuden teknologian kanssa ovat hyvässä asemassa, mutta vähemmän kyvykkäät työntekijät saattavat menettää työnsä, kun mekaanisia ja toistoihin perustuvia työtehtäviä hoitavat kasvavissa määrin robotit. Työmarkkinoiden muutokset synnyttävät taloudellista epävarmuutta ja osattomuuden tunteita. (Colantone & Stanig, 2019.)

Globalisaation ja teknologisen kehityksen aiheuttamaan taloudelliseen epävarmuuteen tai epäreiluuden kokemuksiin ei kuitenkaan ole selkeitä poliittisia ratkaisuja. Tämä synnyttää kysyntää poliittisille liikkeille, jotka tarjoavat selityksiä ja ratkaisuja tilanteeseen. Populistiset puolueet vastaavat kysyntään narratiivilla, joka mobilisoi heidän kannattajakuntansa. Populistiset puolueet kertovat kannattajilleen, mitä heille on tapahtunut ja kuka sen on tehnyt. (Rodrik, 2018.)

Poliittiset konfliktit syntyvät karkeasti jaoteltuna kolmen erilaisen ryhmän välille: rikkaan eliitin, enemmistön tai vähemmistön. Rikkaat erottuvat enemmistöstä varallisuutensa perusteella ja vähemmistöt jonkin tietyn identiteettipiirteen perusteella. Näitä identiteettiπιirteitä ovat esimerkiksi uskonto, etnisyys tai maahanmuutajatausta. (Mukand & Rodrik, 2015.) Populistiset poliitikot keräävät kannatusta hyödyntämällä jotakin näistä eroista. Mikäli viholliskuva rakentuu rikkaasta eliitistä vastaan, on kyseessä vasemmistopopulismi. Dornbusch ja Edwards (1991)

sekä Acemoglu ym. (2013) esittävät, että populistien suosio johtuu siitä, että he signaloivat etteivät kuulu korruptoituneeseen eliittiin, eivätkä aja eliitin etuja. Rodrikin (2018) mukaan populistien ottaessa vastustuksensa kohteeksi maahanmuuttajat, ulkomaalaiset tai vähemmistöt, on kyseessä oikeistopopulismi. Kannatuksen kerääminen on helpompaa maahanmuuttajiin liittyvien teemojen avulla mikäli maahan muuttaa paljon kulttuurisesti ja uskonnollisesti eroavia maahanmuuttajia. Taloudellisen epävarmuuden aiheuttama levottomuus voidaan kanavoida näitä ryhmiä vastaan. Populistit esittävät maahanmuuttajat ja pakolaiset kilpailijoina työpaikoista, julkisista palveluista ja varoista. Eräs syy oikeistopopulismiin ja äärioikeiston suosion nousulle euroopassa on huoli sosiaaliturva- ja terveydenhuoltojärjestelmän kestävydestä ja riittävydestä tilanteessa, jossa talouskriisien koetteleminen maihin muuttaa maahanmuuttajia. (Rodrik, 2018.)

Analysoitaessa populismin suosioon vaikuttavia tekijöitä vaalidatan perusteella on huomattu, että makrotaloudellisten shokkien vaikutus populistien kannatukseen on kasvanut vuoden 2008 talouskriisin jälkeen. Populismin suosion on myös havaittu olevan syklistä, kuten Dornbusch ja Edwards (1991) esittävät Latinalaisen Amerikan vasemmistopopulismia kuvaavassa mallissaan. Syklisyys on Euroopassa selkeämpää ja helpommin ennustettavaa kuin Latinalaisessa Amerikassa, missä syklit ovat epäsäännöllisempiä. Vaalidatan perusteella Euroopan maissa, joissa populistien kannatus on noussut menneissä vaaleissa, populistien kannatus todennäköisesti laskee tulevaisuudessa. Populismin syklinen luonne on seurausta tästä. (Stankov, 2018.)

Vaikka Britannian 2016 kansanäänestyksen sekä Ranskan, Saksan ja Alankomaiden vuoden 2017 vaalitulokset viittaavat laajamittaisen maahanmuuton kasvattavan oikeistopopulististen puolueiden suosiota, ei oikeistopopulististen puolueiden suosio laajamittaisen maahanmuuton kohdemaissa ole epätavallisen korkea. Latinalaisessa Amerikassa maahanmuutto jopa vähentää populististen puolueiden suosiota. Maahanmuutto oikeistopopulismin suosion selittäjänä on siis merkityksetön, vaikka maahanmuutto onkin oikeistopopulistisen retoriikan keskiössä. Tärkein sekä oikeisto- että vasemmistopopulististen puolueiden suosiota selittävä tekijä on vaalidatan perusteella on kaupan avoimuus. Kaupan avoimuuden vaikutus

populismiin tukee Rodrikin (2018) näkemystä globalisaatiosta populismin suosion selittäjänä. Erityisen selkeä kaupan avoimuuden ja populismin suosion välinen yhteys on Latinalaisessa Amerikassa. (Stankov, 2018.)

## 6 KRITIIKKIÄ

Perinteisesti populismin suosiota on selitetty globalisaation, taluskriisin tai jonkin muun tapahtuman aiheuttamilla muutoksilla työmarkkinoilla. Nämä muutokset synnyttävät taloudellista epävarmuutta, joka puolestaan synnyttää kannatusta populistisille puolueille. Dornbusch ja Edwards (1991) korostavat IMF:n johtamien vakautusohjelmien vaikutusta hitaaseen talouskasvuun ja sitä kautta populismin suosioon. Rodrik (2018) esittää, että globalisaatio on tärkein oikeistopoulismin suosiota selittävä tekijä. Vaikka taloudellisella epävarmuudella voi olla merkittävä vaikutus esimerkiksi populistisen puolueen valtaannousun kannalta, ei se tarkoita, että populistisen puolueen koko suosio on seurausta taloudellisesta epävarmuudesta. (Margalit, 2019.)

Yksilön taloudellinen tilanne, työllisyystilanne ja sosioekonominen asema eivät ole selitysvoimaisia tekijöitä suhteessa populististen puolueiden suosioon. Eli tekijät jotka synnyttävät taloudellista epävarmuutta, eivät selitä populististen puolueiden suosiota tyhjentävästi. (Oesch, 2008.) Sekä Acemoglu ym. (2013) että Dornbusch ja Edwards (1991) pitävät hidasta talouskasvua ja suuria tuloeroja keskeisinä populismin suosiota selittävinä tekijöinä. Taloudellisten tekijöiden heikko selitysvoima suhteessa populististen puolueiden suosioon viittaa siihen, että populismin suosion taustalla vaikuttavat tekijät ovat enemmän kulttuurillisia (Margalit, 2019).

Vaihtoehtoinen selitys populismin suosiolle onkin kulttuurisen muutoksen vastustaminen. Tämän näkökulman mukaan pitkäaikaiset rakenteelliset ja sosiaaliset muutokset, kuten korkeatasoisen koulutuksen saatavuus, etnisen diversiteetin kasvu, kaupungistumien ja tasa-arvoisemmat sukupuoliroolit, ovat johtaneet erilaisten elintapojen, kulttuurien ja uskontojen laajempaan hyväksyntään. Nämä muutokset ja perinteisten arvojen koettu rapautuminen ovat synnyttäneet vastarintaa joissakin länsimaiden väestöosissa. Vastarintaa on syntynyt erityisesti valkoisten miesten, vanhusten, konservatiivien ja vähemmän koulutettujen ihmisten keskuudessa. Globalisaation ja maahanmuuton myötä lisääntyneet ulkomaalaiset vaikutteet aiheuttavat kokemuksia kulttuurillisista ja väestörakenteellisista uhista. Ennen selkeät enemmistöt ovat kokeneet sosiaalisen asemansa heikentyneen. Tämä on

lisännyt populismin suosiota ja eliitinvastaisuutta kyseisen enemmistön keskuudessa. Kosmopoliittisen eliitin koetaan kääntäneen selkänsä kansalle. Myös populistien usein esillä pitämä nostalginen ajatus yhtenäiskulttuurista, perinteisistä arvoista ja vahvasta kansallisesta identiteetistä saa kannatusta enemmistön keskuudessa. Taloudellisesti vaikeat ajat vähentävät taloudellisen ja poliittisen eliitin uskottavuutta ja koettua kompetenssia. Tämä ruokkii populismia ja epäluottamusta eliittiä kohtaan. Taloudelliset muutokset ovat tämänkin selityksen mukaan osatekijänä populismin suosiossa. Taloudelliset tekijät eivät kuitenkaan ole populismin suosion juurisyy. (Margalit, 2019.)

Guiso, Herrera, Morelli ja Sonno (2017) esittävät, että populismin suosioon vaikuttavat kulttuuriset tekijät olisivat reaktioita taloudelliseen epävarmuuteen. Tämä kertoo haluttomuudesta hyväksyä kulttuuristen syiden kaltaisia pehmeitä selityksiä. Kulttuuriset huolenaiheet ja epäkohdat vaikuttavat kuitenkin siihen, miten ihmiset kokevat taloudelliset muutokset ja niiden vaikutukset kunkin asemaan. Kulttuurisilla tekijöillä on siis itsenäistä vaikutusta populismin suosioon. (Margalit, 2019.)



## 7 YHTEENVETO

Demokratiaa ja demokraattisia järjestelmiä on taloustieteessä pyritty selittämään jo pitkään. Erään keskeisimmän demokraattista järjestelmää kuvaavan mallin loi Anthony Downs (1957). Downsin mallin keskeinen oletus on, että puolueet valitsevat poliittiset toimensa sen perusteella, mikä tuottaa heille korkeimman mahdollisen kannatuksen. Besley ja Coate (1997) esittävät Downsin mallille paremmin todellista maailmaa kuvaavan vaihtoehdon, joka kuvaa edustuksellista demokratiaa. Besleyn ja Coaten malli esitetään peliteoreettisessa muodossa, jossa jokainen kansalainen ensin päättää asettuuko ehdolle vai ei, sen jälkeen järjestetään vaalit, joissa voittanut ehdokas päättää toteutettavan poliittisen toimen. Kukin toimija Besleyn ja Coaten mallissa pyrkii maksimoimaan oman utiliteettinsa, kun taas Downsin mallissa äänestäjät maksimoivat utiliteettiaan ja puolueet maksimoivat kannatustaan.

Useat populismia käsitelleet taloustieteilijät viittaavat politiikantutkija Mudden (2004) populismin määritelmään. Mudden mukaan populismi on kapea-alainen ideologia, jonka keskiössä on kansa ja kansan tahto. Mudden mukaan populistisia toimijoita ovat ne, jotka sanovat edustavansa kansaa joitain muita vastaan. Usein näitä muita ovat korruptoituneet poliitikot tai muut eliitin jäsenet. Rodrik (2018) esittää, että mikäli populistit rakentavat viholliskuvansa maahanmuuttajia tai pakolaisia tai muita vähemmistöjä kohtaan, näyttäytyy populismi oikeistopopulismina. Rodrikin mukaan rikasta eliittiä vastaan kohdistuva populismi näyttäytyy vasemmistopopulismina.

Dornbusch ja Edwards (1991) kuvaavat Latinalaisessa Amerikassa 1900-luvulla esiintynyttä populismia käsitteellä taloudellinen populismi. Taloudellisen populismin tunnusmerkkejä ovat ekspansiivinen talouspolitiikka sekä budjettialijäämän ja inflaation vaikutusten väheksyminen. Edwards (2019) jakaa taloudellisen populismin kahteen osaan: klassiseen ja uuteen populismiin. Klassista ja uutta populismia edustavat hallinnot seuraavat keskenään samankaltaista tapahtumaketjua, mutta klassiset populistit nousevat valtaan ja heidät syrjäytetään usein epädemokraattisin keinoin. Uutta populismia edustavat hallinnot nousevat tyypillisesti valtaan demokraattisin keinoin. Klassisen populismin aikakausi päättyi karkeasti jaoteltuna

1990-luvulla. Uusi populismi ei myöskään useimmiten pääty hyperinflaatioon kuten klassinen populismi. Tämä on seurausta siitä että klassiset populistit harjoittavat ekspansiivista rahapolitiikkaa, kun taas uudet populistit pyrkivät ohjaamaan varallisuutta tietyille kansanosille valuuttasäännöstelyllä ja protektionismilla. (Edwards, 2019.)

Acemoglu ym. (2013) luovat muodollisemman populismia kuvaavan mallin Dornbuschin ja Edwardsin (1991) esittämän taloudellisen populismin viitekehyksen sekä Besleyn ja Coaten (1997) ja muiden edustuksellisen demokratian mallien pohjalta. Acemoglun ym. mallin keskeinen argumentti on, että poliitikot ajavat populistiseksi koettua politiikka signaloidakseen etteivät kuulu taloudelliseen eliittiin, eivätkä ole korruptoituneita. Populistiset poliitikot siis signaloivat kuuluvansa kansaan ja olevansa eliitinvastaisia Mudden (2004) populismin määritelmän mukaisesti. Acemoglun ym. mallissa poliitikot valitsevat ajamansa politiikan mukaillen Besleyn ja Coaten edustuksellisen demokratian mallia. Acemoglun ym. mallissa poliitikot maksimoivat oman utiliteettinsa, jota he saavat virassa pysymisestä, itselleen mieluisen politiikan toteuttamisesta sekä mahdollisesta lahjuksesta. Koska poliitikon kannatus laskee Acemoglun ym. mukaan, mikäli häntä epäillään oikeistolaiseksi tai lahjottavissa olevaksi, kannattaa poliitikon valita mediaaniäänestäjään poliittisia näkemyksiä vasemmistolaisempi poliittinen toimi. Acemoglu ym. kutsuvat tätä vasemmalla mediaanista- periaatteeksi.

Rodrik (2018) esittää, että populismi on seurausta globalisaation aiheuttamasta taloudellisesta epävarmuudesta. Rodrikin mukaan populismi näyttäytyy eri tavoilla eri maissa riippuen esimerkiksi maahanmuuttajien määrästä ja näiden kulttuurisesta erilaisuudesta. Rodrikin mukaan maahanmuuttajia viholliskuvana käyttävä populismi näyttäytyy oikeistopopulismina. Mikäli viholliskuva rakentuu rikasta eliittiä vastaan näyttäytyy populismi vasemmistopopulismina. Vaaleista kerätty tieto tukee Rodrikin näkemystä globalisaatiosta populismin taustatekijänä, mutta maahanmuuton määrällä ei havaittu yhteyttä populismin suosioon (Stankov, 2018).

Margalit (2019) kritisoi yleistä oletusta, jonka mukaan populismin suosion taustalla ovat taloudelliset tekijät. Populismi voidaan nähdä myös vastarintana yhteiskunnan moniarvoistumiselle sekä etnisen diversiteetin kasvulle. Ennen päättävässä asemassa

ollut enemmistö voi kokea kulttuurin muuttumisen uhkana omalle asemalleen. (Margalit, 2019.) Se, että yksilön taloudellinen tilanne tai sosioekonominen asema eivät selitä populismin suosiota, viittaa siihen että selitys populismin suosiolle voi liittyä kulttuurisiin tekijöihin (Oesch, 2008).

Populismi näyttäytyy taloustieteellisessä tutkimuksessa pääasiassa kolmessa eri merkityksessä: taloudellisena populismina (Acemoglu ym., 2013; Dornbusch & Edwards, 1991), vastauksena globalisaation aiheuttamaan osattomuuteen ja yhteiskuntasopimuksen rikkoutumiseen (Colantone & Stanig, 2019; Rodrik, 2018) sekä kulttuurisen muutoksen vastustamisena (Margalit, 2019). Kaikissa taloustieteellisissä merkityksissä populismi on liitettävissä Mudden (2004) esittämään populismin määritelmään, jonka keskiössä on kansa vastaan eliitti-asetelma.

## LÄHTEET

- Acemoglu, D., Egorov, G., & Sonin, K. (2013). A political theory of populism. *The Quarterly Journal of Economics*, 128(2), 771-805. doi:10.1093/qje/qjs077
- Besley, T., & Coate, S. (1997). An economic model of representative democracy\*. *The Quarterly Journal of Economics*, 112(1), 85-114.  
doi:10.1162/003355397555136
- Colantone, I., & Stanig, P. (2018). The trade origins of economic nationalism: Import competition and voting behavior in western europe. *American Journal of Political Science*, 62(4), 936-953.
- Colantone, I., & Stanig, P. (2019). The surge of economic nationalism in western europe. *The Journal of Economic Perspectives*, 33(4), 128-151.  
doi:10.2307/26796839
- Dornbusch, R., & Edwards, S. (1991). *The macroeconomics of populism in latin america* University of Chicago press.
- Downs, A. (1957). An economic theory of democracy.
- Edwards, S. (2019). On latin american populism, and its echoes around the world. *The Journal of Economic Perspectives*, 33(4), 76-99. doi:10.2307/26796837
- Guiso, L., Herrera, H., Morelli, M., & Sonno, T. (2017). *Demand and supply of populism* Centre for Economic Policy Research London, UK.

- Margalit, Y. (2008). *Globalization's losers: International economic integration and the politics of discontent* Stanford University.
- Margalit, Y. (2019). Economic insecurity and the causes of populism, reconsidered. *The Journal of Economic Perspectives*, 33(4), 152-170. doi:10.2307/26796840
- Mudde, C. (2004). The populist zeitgeist. *Government and Opposition*, 39(4), 541-563. doi:10.1111/j.1477-7053.2004.00135.x
- Mukand, S., & Rodrik, D. (2015). The political economy of liberal democracy. *The Political Economy of Liberal Democracy*,
- Oesch, D. (2008). Explaining workers' support for right-wing populist parties in western europe: Evidence from austria, belgium, france, norway, and switzerland. *International Political Science Review*, 29(3), 349-373.
- Patenaude, W.,III. (2019). Modern american populism: Analyzing the economics behind the “Silent majority,” the tea party, and trumpism. *The American Journal of Economics and Sociology*, 78(3), 787-834.  
doi:<http://dx.doi.org/10.1111/ajes.12281>
- Rodrik, D. (2018). Populism and the economics of globalization. *Journal of International Business Policy*, , 12-33. <https://doi.org/10.1057/s42214-018-0001-4>
- Stankov, P. (2018). The political economy of populism: An empirical investigation. *Comparative Economic Studies*, 60(2), 230-253.  
doi:<http://dx.doi.org/10.1057/s41294-018-0059-3>

Stolper, W. F., & Samuelson, P. A. (1941). Protection and real wages. *The Review of Economic Studies*, 9(1), 58-73.